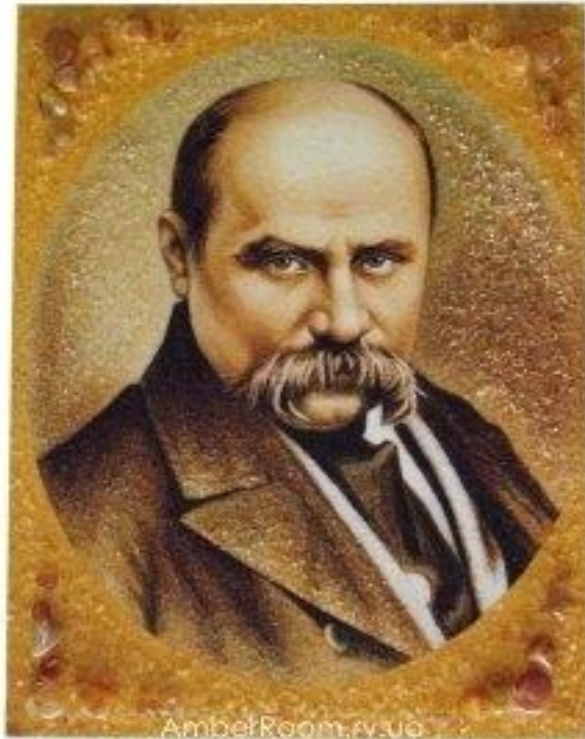

ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Рекомендаційний бібліографічний список
до 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка

*„Де люди цураються освіти – там темнота,
всякі недостачі, злидні, а вже звичаї – краще мовчати”*

(Т. Г. Шевченко „Несчастный”)

Упродовж 2014 р. Україна і світове суспільство відзначатиме 200-річний ювілей видатного українського поета, художника, мислителя і гуманіста Т. Г. Шевченка. Указом Президента України „Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка” від 11 квітня 2012 року № 257/2012 2014 рік в Україні оголошено Роком Тараса Шевченка. Т. Г. Шевченко не тільки в Україні, а і у світі здобув визнання свого поетичного та художнього таланту. Його поезія та художні твори є значним цінним скарбом для розвитку культури та освіти нашої держави. І незважаючи на те, що Шевченко не працював у системі освіти, не залишив спеціальних педагогічних праць чи програм, але судити про його освітні погляди дають змогу художні прозові твори,

„Щоденник”, „Буквар” та численні поетичні вислови. Тонкий знавець дитячої психології, Шевченко створив яскраві образи дітей у справжніх шедеврах образотворчого мистецтва: „Циганка-ворожка”, „Слепая”, „Вдовина хата на Україні”, „Селянська сім'я”, „На поселенні”, „Селянське подвір'я”, „Казахські діти-байгуші” та інших талановитих творах.

Тарас Григорович у своїх творах висловлював дуже цінні думки з питань освіти і виховання дітей, які не втратили актуальності і нині. Митець порушував морально-етичні теми, розмірковував про важливість родинного виховання, освіти й освіченості в житті людини, про роль народних звичаїв, традицій в становленні високоморальної особистості. Шевченко наголошував на важливості ролі мистецтва у вихованні дитини, синтезу етичного і естетичного у вихованні і звертав увагу на всебічний розвиток дитини. Він критикував тогочасну систему виховання і мріяв про загальнодоступну освіту для усіх верств населення та звертав увагу на підготовку високоосвічених педагогів, наголошував на втіленні у сучасному українському суспільстві рівних прав надання освіти і чоловікам і жінкам, ратував за виховання підростаючого покоління у душі любові до рідної мови.

У останні роки свого життя Т. Г. Шевченко намагався бути корисним рідній школі. Для недільних шкіл він написав „Букварь Южнорусскій” (1861 р.), який посідав одне з провідних місць в історії освіти і культури України. „Буквар” як одна з перших навчальних книг українців має окремі розділи: азбука, склади, цифри, лічба, текстовий матеріал. Його справедливо можна вважати новаторським, оскільки він значно відрізнявся від попередніх букварів того часу і заохочував учнів до свідомого читання. Тарас Шевченко замислював створити серію підручників, які давали б учням народних і недільних шкіл основи знань. „Думка єсть за „Букварем” напечатать лічбу і ціни і величини такої ж, як і „Букварь”. За лічбою – етнографію і географію в 5 копійок. А історію, тільки нашу, може, вбгаю в 10 копійок”, – ділився задумами Шевченко в листі до М. К. Чалого 4 січня 1861 р. Смерть поета перешкодила здійсненню цих планів.

Т. Г. Шевченка заслужено називають народним поетом. Його педагогічна спадщина також адресована народу, в якій, крім іншого, роздуми про те, як просвітити український народ, як допомогти йому вибрати кращу долю.

З метою підтримки заходів із вивчення і популяризації спадщини Великого Кобзаря, зокрема його педагогічних поглядів та просвітницької діяльності,

фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний бібліографічний список „Педагогічні погляди Т. Г. Шевченка у контексті розвитку освіти”.

Список складається з 5-ти розділів та налічує 163 позиції:

I. Нормативно-правова база щодо підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка.

II. Педагогічні ідеї та просвітницька діяльність Т. Г. Шевченка у контексті розвитку освіти.

III. Уроки і сценарії позакласних заходів для початкової школи, присвячені життю та творчій діяльності Т. Г. Шевченка.

IV. Уроки і сценарії позакласних заходів для середньої і старшої школи, присвячені життю та творчій діяльності Т. Г. Шевченка.

V. Бібліографічні посібники присвячені Т. Г. Шевченку.

До списку ввійшли частково анотовані бібліографічні описи книг, статей із збірників наукових праць, публікацій у періодичних та продовжуваних виданнях та Інтернет-ресурсів. У межах розділів документи розміщено за абеткою авторів і назв. Список має наскрізну нумерацію. Хронологічні рамки дібраного матеріалу – 1939–2013 рр.

Список адресовано науковим працівникам, аспірантам, вчителям та вихователям, працівникам бібліотек, учням, а також всім, хто цікавиться життям, творчістю, суспільно-культурною та громадською діяльністю Т. Г. Шевченка та його педагогічними поглядами й ідеями.

I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА ВІДЗНАЧЕННЯ 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

1. Зміни, що вносяться до плану заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2013 р. № 136 // Уряд. кур'єр. – 2013. – 3 квіт. (№ 62). – С. 11. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/136-2013-%D1%80>.

2. Концепція Державної цільової програми „Шевченківський дім” : схвалено розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листоп. 2013 р. № 968 // Уряд. кур'єр. – 2014. – 3 січ. (№ 1). – С. 13. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/968-2013-%D1%80>.

3. План заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 берез. 2011 р. № 167 // Уряд. кур'єр. – 2011. – 5 берез. (№ 42). – С. 9. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/167-2011-%D1%80>.

4. Положення про Експертну комісію з виготовлення пам'ятника Т. Г. Шевченку в м. Астані (Республіка Казахстан) : затв. наказом М-ва культури України від 31.05.2013 р. № 477 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 48. – Ст. 1733. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0982-13>.

5. Про деякі заходи з підготовки до відзначення 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка : указ Президента України від 16 трав. 2005 р. № 784 // Уряд. кур'єр. – 2005. – 21 трав. (№ 93). – С. 8. – Відомості також доступні з Інтернету: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U784_05.html.

6. Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка : указ Президента України від 11 квіт. 2012 р. № 257 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 29. – Ст. 1072. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/257/2012>.

7. Про Координаційну раду з питань підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] : указ Президента України від 11 черв. 2010 р. № 683. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://www.prezident.gov.ua/documents/11880.html>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.07.13.

8. Про організацію та проведення заходів у Шевченківському національному заповіднику : [лист М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 05.04.2013 р. № 1/9-254] // Інформ. зб. та коментарі М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. – 2013. – № 11. – С. 3–4. – Відомості також доступні з Інтернету: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/35403/.

9. Про підготовку та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка : постанова Верховної Ради України від 19 черв. 2013 р. № 340 // Голос України. – 2013. – 4 лип. (№ 121). – С. 5. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-18>.

10. Про підготовку та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 січ. 2010 р. № 134 // Уряд. кур'єр. – 2010. – 10 лют.

(№ 25). – Орієнтир. – № 6. – С. 13. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/134-2010-%D1%80>.

11. Про проведення Всеукраїнського шевченківського уроку : лист М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 22 жовт. 2012 р. № 1/9-764 // Практика упр. закл. освіти. – 2012. – № 11. – С. 78.

II. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ТА ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ Т. Г. ШЕВЧЕНКА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

12. Шевченко, Т. Близнецы / Тарас Шевченко // Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Шевченко. – К., 2003. – Т. 4. – С. 11–119. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev401.htm>.

У повісті „Близнецы”, написаній у Новопетрівській фортеці в 1856 р., автор піднімає важливі виховні проблеми, окреслює освітньо-виховний ідеал тощо.

13. Шевченко, Т. Буквар південноруський 1861 року / Тарас Шевченко. – К. : Веселка, 1991. – 63 с. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev511.htm>.

14. Шевченко, Т. Живопис, графіка : альбом / Тарас Шевченко ; [авт.-упоряд. Д. В. Степовик]. – К. : Мистецтво, 1984. – 134 репрод.

15. Шевченко, Т. Повести / Тарас Шевченко. – [К.] : [Дніпро], 1977. – 576 с.

Зміст: Наймичка. – С. 7–82. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev304.htm> ; Варнак. – С. 83–122. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev305.htm> ; Княгиня. – С. 123–156. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev306.htm> ; Музыкант. – С. 157–230. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev307.htm> ; Капитанша. – С. 231–294. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev309.htm> ; Художник. – С. 295–406. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://www.utoronto.ca/elul/Shevchenko/Prose/Khudozhnyk.html> ; Прогулка с удовольствием и не без морали. – С. 407–554. – Відомості також доступні з Інтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev403.htm>.

16. Шевченко, Т. Щоденник : для серед. та ст. шкiл. вiку / Тарас Шевченко ; [пер. з рос. О. Кониського ; передм. та пер. вiршiв В. Шевчука]. – К. : Школа, 2003. – 271 с. – (Сер. „Шкiльна хрестоматiя”). – Вiдомостi також доступнi з iнтернету: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev501.htm>.

* * *

17. Антипець, В. П. Особливостi формування початкової навички читання на методичних засадах К. Д. Ушинського / Антипець В. П. // Вiсн. Чернiг. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернiг. держ. пед. ун-т iм. Т. Г. Шевченка. – Чернiгiв, 2010. – Вип. 79. – Вiдомостi також доступнi з iнтернету: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2010_79/Antipets.pdf.

У статтi висвітлено основнi проблеми становлення та розвитку методики навчання читати в ХІХ сторiччi в Украiнi. Розкрито змiст пiдручникiв iз читання Т. Г. Шевченка та К. Д. Ушинського.

18. Артемова, Л. В. Педагогiчнi погляди Тараса Шевченка / Л. В. Артемова // Iсторiя педагогiки Украiни : пiдруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Л. В. Артемова. – К., 2006. – С. 165–173.

19. Бондаренко, О. А. Родина як освiтня iнституцiя формування особистостi в творчостi Т. Г. Шевченка / О. А. Бондаренко // Вiсн. Черкас. ун-ту. Сер.: Пед. науки. – 2013. – № 13. – С. 41–46. – Бiблiогр.: 8 назв.

20. Брик, М. Тарас Григорович Шевченко i дiти / М. Брик // Нар. творчiсть та етнографiя. – 1996. – Чис. 6. – С. 81–83.

21. Брик, М. Тарас Шевченко i народна освiта / М. Брик // Нар. творчiсть та етнографiя. – 1996. – № 4. – С. 53–61. – Бiблiогр.: с. 61.

22. Буквар Тараса Шевченка [Електронний ресурс] / пiдгот. А. Ф. Нечипоренко // Нацiональний технiчний унiверситет Украiни „Киiвський полiтехнiчний iнститут” : [офiц. сайт]. – Електрон. текст. данi. – К., 2011. – Режим доступу: <http://kpi.ua/1110-6>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17.12.13.

23. Букварь южнорусский // Шевченкiвський словник : у 2 т. / И-т л-ри iм. Т. Г. Шевченка АН Укр. РСР. – К., 1976. – Т. 1. – С. 89–90. – Бiблiогр.: с. 90.

24. Великожон, В. Досягнення в українському пiдручникотвореннi в ХІХ – початку ХХ ст. / Вiкторiя Великожон // Украiнознавство. – 2007. – № 2. – С. 204–209. – Бiблiогр.: 8 назв. – Вiдомостi також доступнi з iнтернету: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20ukr/2007_2/204.pdf.

У статті розглядається стан підручникотворення у ХІХ – на початку ХХ ст. Робиться висновок, що, незважаючи на складні суспільно-політичні умови на зламі століть, українська школа збагатилася новими підручниками з української мови, зокрема „Букварем” Шевченка.

25. Волков, Н. П. Просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства / Н. П. Волков // Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волков. – К., 2012. – С. 534–538.

Про педагогічні погляди Т. Г. Шевченка та його просвітницьку діяльність. – С. 535–536.

26. Глизь, І. Кирило-Мефодіївське братство (КМБ) / Іван Глизь // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; [редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін.]. – К., 2013. – Т. 3 : І–Л. – С. 356–365. – Бібліогр.: с. 365.

Про участь Т. Г. Шевченка у просвітницькій діяльності Кирило-Мефодіївського братства. – С. 358, 359, 361, 362, 363, 364, 365.

27. Гончар, О. Батько Тарас – дітям України / Олесь Гончар // Шевченко Т. Буквар південноруський 1861 року / Тарас Шевченко. – К., 1991. – С. 3–6.

28. Гречин, Б. О. Барвінський про педагогічне значення життя і творчості Тараса Шевченка / Б. Гречин // Рідна шк. – 2001. – № 3. – С. 11–12.

29. Гречин, Б. Т. Шевченко і виховання галицької української молоді / Б. Гречин // Наук. вісн. Чернів. ун-ту / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2002. – Вип. 143 : Педагогіка та психологія. – С. 66–70.

30. Діденко, З. Нехай за нас наше діло говорить... : до 150-річчя Шевченкового „Букваря” / Зоя Діденко // Слово Просвіти. – 2011. – 3–9 берез. (чис. 9). – С. 11.

31. Жаданова, О. М. Ідеї духовно-морального виховання у творчості вітчизняних педагогів другої половини ХІХ століття / О. М. Жаданова // Наук. скарбниця освіти Донеччини. – 2010. – № 2. – С. 11–16. – Бібліогр.: 26 назв.

Про освітню діяльність Т. Шевченка. – С. 12.

32. Захарченко, М. В. Розвиток національно-визвольної ідеології. Значення програмних документів Кирило-Мефодіївського братства, праць М. Костомарова, творчості Т. Шевченка і П. Куліша для формування соціально-політичної та соціологічної думки в Україні / [М. В. Захарченко] // Соціологічна

думка України : навч. посіб. / Міжнар. фонд „Відродження” ; [авт.: М. В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук, М. О. Молчанов та ін.]. – К., 1996. – С. 198–213. – Бібліогр.: с. 213.

33. Кабальська, В. С. Принцип народності у змісті підручників для учнів початкових шкіл Наддніпрянщини (II пол. XIX – початок XX ст.) / В. С. Кабальська // Вісн. Черніг. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2010. – Вип. 79. – Бібліогр.: 16 назв. – Відомості також доступні з Інтернету: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20VChdpu/ped/2010_79/Kalabska.pdf.

У статті досліджується один із аспектів принципу народності – використання зразків фольклору, запропонованого у вихованні молодших школярів К. Ушинським. Проаналізовані зразки української народної словесності, що були розміщені на сторінках підручників для учнів початкових шкіл Наддніпрянщини другої половини XIX – початку XX ст., зокрема „Букваря” Т. Г. Шевченка.

34. Калениченко, Н. Т. Г. Шевченко о просвещении и воспитании : к 150-летию со дня рождения / Н. Калениченко // Нар. образование. – 1964. – № 3. – С. 82–84.

35. Кислашко, О. Тарас Шевченко про виховання в душі християнських ідеалів / Олександр Кислашко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2011. – № 7/8. – С. 49–50.

36. Коломієць, В. Про освітньо-педагогічні погляди Тараса Шевченка / В. Коломієць // Дивослово. – 1996. – № 3. – С. 43–47.

37. Крالیук, П. М. Педагогічні погляди Шевченка [Електронний ресурс] / Крالیук Петро Михайлович // Сім'я і Дім. – Електрон. текст. дані. – Луцьк. – Режим доступу: <http://simya.com.ua/articles/71/>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17.07.13.

38. Кузенко, О. Й. Тарас Шевченко як національний ідеал українського народу в педагогічній думці Галичини початку XX століття / О. Й. Кузенко // Українознавство в розбудові національної освіти України XXI століття: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. / НДІ українознавства. – К., 2004. – Т. 2. – С. 126–128.

39. Кучеренко, О. О. Просвітницька діяльність Тараса Шевченка / О. О. Кучеренко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – № 6. – С. 31–34.

40.   **Лукич, М.** Шевченкова педагогіка : до 185-річчя від дня народж.
/ Микола Лукич // Рідна шк. – 1999. – № 3. – С. 19–23.

41.   **Луців, В.** Педагогічна праця Тараса Шевченка / Василь Луців
// Хроніка 2000 / [редкол.: Ю. Буряк (голов. ред.) та ін.]. – К., 2007. – № 71 : Україна
освітня: історія, персоналії, поступ. – С. 575–594.

Те саме: Торонто, 1959. – 25 с. – Відомості також доступні з Інтернету:
<http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/454/file.pdf>.

42.   **Любар, О. О.** Педагогічні погляди Т. Г. Шевченка / О. О. Любар,
М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко // Історія української школи і педагогіки :
навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К., 2003. –
С. 189–195.

43.   **Мазуркевич, А. Р.** Мысли Т. Г. Шевченко о воспитании и
просвещении / А. Р. Мазуркевич // Сов. педагогика. – 1952. – № 4. – С. 68–79.

44.   **Падалка, О.** Тарас Григорович Шевченко : 1814–1861 / Олег
Падалка, Андрій Нісімчук // Технологія інтенсивної педагогічної освіти :
монографія / Олег Падалка, Андрій Нісімчук. – Луцьк, 2011. – С. 47–92. – Бібліогр.:
26 назв.

45.   **Пінчук, Т. С.** Проблеми виховання та моралі у творчому доробку
Т. Шевченка та Б. Грінченка / Т. С. Пінчук, М. І. Серебрянська // Освіта Донбасу. –
2002. – № 1. – С. 41–45.

46.   **Потоцький, П.** „Буквар” Шевченка / П. Потоцький // Хроніка
2000 / [редкол.: Ю. Буряк (голов. ред.) та ін.]. – К., 2007. – № 71 : Україна освітня:
історія, персоналії, поступ. – С. 571–574.

47.   **Просвітницька діяльність і педагогічні погляди Шевченка**
[Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу:
<http://myrefs.org.ua/index.php?view=article&id=1644>. – Назва з екрана. – Дата
звернення: 17.07.13.

48.   **Радул, О. С.** Освіта та педагогічна думка України в ХІХ столітті
/ О. С. Радул // Історія педагогіки України / О. С. Радул. – Кіровоград, 2008. –
С. 49–58.

Про педагогічні погляди Т. Г. Шевченка. – С. 52–53.

49.   **Симоненко, Р. Г.** Тарас Шевченко в Кирило-Мефодіївському
товаристві – першій українській демократично-визвольній організації
/ Р. Г. Симоненко, В. А. Берестенко // Тарас Шевченко та його доба : докум.-

хрестомат. висвітлення життя й діяльності видатного сина України та найближчих у часі спадкоємців і продовжувачів його справи І. Я. Франка, Лесі Українки, М. П. Драгоманова : у 3 т. / Р. Г. Симоненко, В. А. Берестенко. – Х., 2013. – Т. 2. – С. 370–447.

50. Сікорський, П. І. Українська педагогічна думка у ХІХ ст. / Сікорський Петро Іванович // Розвиток національної освіти і науки в Україні : [навч. посіб.] / Сікорський Петро Іванович ; [Львів. наук.-практ. центр проф.-техн. освіти АПН України]. – Л., 2009. – С. 123–140.

Про педагогічні погляди Т. Г. Шевченка. – С. 126.

51. Скільський, Д. Освітньо-виховний ідеал Т. Шевченка / Дмитро Скільський // Рідна шк. – 1997. – № 3/4. – С. 18.

52. Скільський, Д. Проблема освітньо-виховного ідеалу в Шевченковій прозі / Д. Скільський // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2000. – № 4. – С. 15–18.

53. Солова, В. М. Роль Т. Г. Шевченка у створенні та організації роботи недільних шкіл на Україні / В. М. Солова, Ж. М. Володченко // Освіта й виховання в Польщі й Україні (ХІХ–ХХ ст.) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (20–22 трав. 1998, Ніжин) / М-во освіти і науки України, АПН України, Ун-т ім. Марії Кюрі-Склядовської (Люблін, Польща), Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 1998. – Ч. 2. – С. 238–243. – Бібліогр.: 9 назв.

54. Струманський, В. П. „Учітеся, брати мої...” : пробл. всебіч. розвитку родини в системі пед. поглядів Т. Шевченка / В. П. Струманський // Почат. шк. – 1995. – № 3. – С. 51–53.

55. Федоренко, Д. Т. Т. Г. Шевченко і народна педагогіка / Д. Т. Федоренко // Рідна шк. – 1993. – № 3. – С. 58–59.

56. Феномен Т. Г. Шевченка в контексті сучасних соціокультурних та освітніх процесів : ІV Всеукр. наук.-метод. конф., 22–24 трав. 2007 р., м. Сімферополь / Крим. інж.-пед. ун-т, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, НДІ українознавства (Київ) [та ін.] ; [орг. ком.: Жебровський Борис Михайлович та ін.]. – К. : Грамота, 2007. – 295 с. – Бібліогр. у кінці ст.

57. Хоменко, О. Шевченків „Буквар” як українознавча модель Державного стандарту освіти / Олександр Хоменко // Українознавство. – 2009. –

№ 4. – С. 177–182. – Бібліогр.: 5 назв. – Відомості також доступні з Інтернету: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ukr/2009_4/177.pdf.

58. Чавдаров, С. Х. „Буквар” Т. Г. Шевченка / С. Х. Чавдаров // Збірник пам’яті Т. Г. Шевченка : до 125-річчя від дня народж. : 1814–1939 / НДІ педагогіки. – К. ; Х., 1939. – С. 76–111. – Бібліогр. у підряд. прим.

59. Чавдаров, С. Х. Педагогічні ідеї Тараса Григоровича Шевченка / С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. школа, 1953. – 208 с. – Бібліогр. у підряд. прим.

60. Чавдаров, С. Х. Педагогічні погляди Т. Г. Шевченка : до 135-річчя з дня народж. Т. Г. Шевченка / С. Х. Чавдаров // Рад. школа. – 1949. – № 2. – С. 29–36.

61. Чавдаров, С. Х. Тарас Григорович Шевченко і народна освіта / С. Х. Чавдаров, М. М. Грищенко. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1961. – 54 с. – Бібліогр. у підрядк. прим.

62. Чавдаров, С. Х. Тарас Григорович Шевченко про дітей / С. Х. Чавдаров // Українська дитяча література : хрестоматія критич. матеріалів : посіб. для пед. ін-тів / [упоряд.: Ф. Х. Гурвич, В. С. Савенко]. – К., 1962. – С. 44–49.

63. Чавдаров, С. Х. Т. Г. Шевченко про виховання / С. Х. Чавдаров // Комуніст. освіта. – 1939. – № 2. – С. 17–30 : мал.

64. Чавдаров, С. Х. Шевченко про ідейно-виховну силу слова / С. Х. Чавдаров // Збірник праць першої і другої наукових шевченківських конференцій / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1954. – С. 200–209. – Бібліогр. у підрядк. прим.

65. Шаркань, В. Графіка і правопис Східноукраїнських підручників 1857–1863 років / Василь Шаркань // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту / Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2009. – Вип. 21. – С. 32–37. – Бібліогр.: 12 назв.

У статті охарактеризовано графічні та правописні особливості українських підручників, що були видані в Східній Україні протягом 1857–1863 років, зокрема Шевченкового „Букваря”, визначено зв’язок графіки й орфографії підручників із графічними і правописними традиціями, що існували до їх появи, а також з’ясовано, які правописні риси досліджуваних праць мали історичну перспективу й усталилися в сучасній українській орфографії.

66. Шевченко, Н. Педагогічні погляди українських письменників другої половини ХІХ століття / Н. Шевченко // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / Слов’ян. держ. пед. ун-т. – Слов’янськ, 2009. –

Вип. 49. – С. 136–143. – Бібліогр.: 6 назв. – Відомості доступні також з Інтернету: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/gnvp/2009_49/21.pdf.

У статті розглядаються педагогічні погляди українських письменників другої половини XIX століття (Т. Г. Шевченка, Лесі Українки, І. Я. Франка, І. С. Нечуя-Левицького). Автор доводить, що вони мали величезний вплив на формування вітчизняної педагогічної думки.

67. Шевченко, Н. Просвітницько-педагогічна діяльність Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка як актуальна проблема другої половини XIX ст. / Н. Шевченко // 1020-річчя історії шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність, перспективи : Міжнар. наук. конф., 23 квіт. 2009 р. : зб. матеріалів / Ін-т історії України НАН України, Київ. міськ. пед. ун-т ім. Бориса Грінченка. – К., 2009. – С. 41–43. – Бібліогр.: 5 назв.

68. Шевченко, Н. І. Стан наукового дослідження проблеми просвітницької діяльності та педагогічних поглядів українських письменників другої половини XIX століття (педагогічний аспект) / Шевченко Н. І. // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – № 10, ч. 2. – С. 189–199. – Бібліогр.: 16 назв. – Відомості доступні також з Інтернету: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2011_10_2/28.pdf.

У статті досліджено стан наукового висвітлення проблеми просвітницької діяльності та педагогічних поглядів українських письменників другої половини XIX століття, зокрема Л. Глібова, П. Грабовського, Б. Грінченка, Лесі Українки, М. Максимовича, І. Манжури, Т. Шевченка, Я. Щоголіва та ін.

69. Щербань, П. Педагогічні погляди Тараса Шевченка / П. Щербань // Сіл. шк. – 2005. – 17 серп. (№ 31). – С. 6.

III. УРОКИ І СЦЕНАРІЇ ПОЗАКЛАСНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ПРИСВЯЧЕНІ ЖИТТЮ ТА ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Уроки

70. Бабенко, В. В. Тараса Шевченка думки будуть жити віки : конспект уроку з читання / Бабенко Валентина Василівна ; Від. освіти Мелітоп. райдержадмін., Район. метод. кабінет. – Семенівка, 2011. – 9 с. – Відомості також доступні з Інтернету: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/22713/.

71. Башинська, О. Сучасні учні – чудові вчителі : технологія взаємонавчання / О. Башинська // Почат. освіта. – 2009. – Січ. (№ 1). – С. 4–6.

Розробка уроку читання на тему: „Т. Г. Шевченко – співець краси рідного краю” для 4 класу.

72. Вчитайся, вслухайся в Шевченкове слово! [Електронний ресурс] / підгот. І. П. Дідковська. – Електрон. текст. дані. – 2012. – Режим доступу: [http://school.xvatit.com/index.php?title=Вчитайся_вслухайся_в_Шевченкове_слово. Повні_уроки](http://school.xvatit.com/index.php?title=Вчитайся_вслухайся_в_Шевченкове_слово.Повні_уроки). – Назва з екрана. – Дата звернення: 9.12.13.

Розробка навчально-пізнавального уроку української літератури для 3 класу

73. Дунайська, С. М. Тарасові слова – то правда жива : до 195-річчя великого Кобзаря / С. М. Дунайська // Розкажіть онуку. – 2009. – Лют. (№ 3/4). – С. 21–23.

У статті представлено розробку уроку.

74. Зварич О. П. Конспект уроку позакласного читання за творчістю Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] / О. П. Зварич // Золочівська ЗОШ № 2 І–ІІІ ст. ім. М. Шашкевича. – Електрон. текст. дані. – 2013. – Режим доступу: http://zol-2.schools.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1826:2013-08-29-18-19-14&catid=136:2012-04-07-15-07-04&Itemid=251 – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.11.13.

Урок позакласного читання для учнів 4 класу.

75. Матоніна, Р. Вивчення творчості Т. Шевченка в початкових класах / Р. Матоніна // Почат. шк. – 2009. – № 3. – С. 23–27.

У публікації подано зразки уроків читання для учнів 2–4 класів.

76. Михайленко, В. Д. Т. Г. Шевченко – батько української мови : узагальнюв. урок-свято в 4 кл. / В. Д. Михайленко // Почат. навчання та виховання. – 2011. – № 5. – С. 13–16.

77. Приходько, О. Шевченкове слово : підсумк. урок читання у 3 кл. / О. Приходько // Почат. шк. – 2013. – № 3. – С. 14–17.

78. Тестові завдання до теми „Шевченкове слово” [Електронний ресурс] : 3 кл. // Урок : сайт вчителів почат. кл. – Електрон. текст. дані. – 2013. – Режим доступу: http://www.yrok.net.ua/load/rozrobki_urokiv/chitannja/testovi_zavdannja_do_temi_quot_shevchenkove_slovo_quot_3_klas/44-1-0-2013. – Назва з екрана. – Дата звернення: 9.12.13.

79. Цюпак, Г. С. Дитячі роки Т. Шевченка : урок читання у 3-му кл. / Г. С. Цюпак // Почат. навчання та виховання. – 2013. – № 3. – С. 21–26.

80. Шевченко – великий син України [Електронний ресурс] / підгот.: Калитка Л. М., Байдала Н. В., Виткович С. М. // Золочівська ЗОШ І–ІІІ ступенів імені Маркіян Шашкевича : [офіц. сайт]. – Електрон. текст. дані. – 2012. – Режим доступу: http://zol-2.schools.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1831:2013-08-29-21-32-32&catid=136:2012-04-07-15-07-04&Itemid=251. – Назва з екрана. – Дата звернення: 9.12.13.

Конспект уроку в 4 класі.

Сценарії позакласних заходів

81. Гурбич, Л. М. „Уклін тобі, Тарасе! ” : літ.-муз. композиція / Л. М. Гурбич // Почат. навчання та виховання. – 2011. – № 5. – С. 11–12.

82. Дзядзіна, Н. Рослини у творчості Тараса Шевченка : літ. свято / Н. Дзядзіна // Дефектолог. – 2011. – Черв. (№ 6). – С. 45–48.

83. Зінченко, О. Великий Кобзар : година спілкування / О. Зінченко // Почат. освіта. – 2009. – Берез. (№ 9). – С. 15–16.

84. Костецький, А. Вінок Кобзареві : сценарій / А. Костецький // Почат. шк. – 2011. – № 3. – С. 59–61.

85. Літературне свято „Вшановуємо Тараса Шевченка” : (презентація творч. проекту для учнів 2–4 кл.) // Почат. шк. – 2010. – № 2. – С. 60–63.

86. Сорохан, М. Г. Невмирущий Кобзар : літ.-муз. композиція / М. Г. Сорохан // Почат. навчання та виховання. – 2011. – № 5. – С. 17–19.

87. Тупчій В. П. Великий син українського народу – Тарас Григорович Шевченко [Електронний ресурс] / В. П. Тупчій // Ужгородська гімназія : [офіц. сайт]. – Електрон. текст. дані. – Ужгород, 2013. – Режим доступу: <http://www.gymnasium.uz.ua/klas.php?id=68> – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.11.13.

Проект для початкової школи, мета якого поглибити знання дітей про життєвий та творчий шлях Т. Г. Шевченка; продемонструвати чарівність та волелюбність Шевченкового слова; показати, як поет оспівує красу рідного краю; вчити добирати необхідний матеріал з літератури; розвивати вміння виразно, чітко читати вірші, збагачувати словник учнів, сприяти національному вихованню

учнів, формувати почуття гордості за Україну; виховувати любов і повагу до спадщини, яку залишив поет.

88. Шевченка славетне ім'я [Електронний ресурс] : презентація / підгот. Біляченко Ольга Василівна // Урок : сайт вчителів почат. кл. – Електрон. текст. дані. – 2013. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ru/?url=ya-disk-public%3A%2F%2FH5rdI3oIKcKB%2BOgXkSYcAtjFXKakU96Ni9VgVovN68c%3D&name=1%20urok%20shevchenko%202013.rar%2F%2F1%20urok%20shevchenko%202013.ppt&archive-path=%2F%2F1%20urok%20shevchenko%202013%2F1%20urok%20shevchenko%202013.ppt&c=52a4b5b3c948&page=1>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 9.12.13.

89. Тарас Шевченко – дзвінка світова наша слава [Електронний ресурс] / підгот. О. Ф. Дибовська // Сайт вчителя математики Г. В. Соловій. – Електрон. текст. дані. – 2013. – Режим доступу: <http://matem.pp.ua/index.php/klasnomu-kerivnyku/viewdownload/26-klasnomu-kerivnyku/83-stsenarii-vyk>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.11.13.

Сценарій виховного заходу для учнів 3-х класів.

IV. УРОКИ І СЦЕНАРІЇ ПОЗАКЛАСНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ І СТАРШОЇ ШКОЛИ, ПРИСВЯЧЕНІ ЖИТТЮ ТА ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Уроки

90. Аношкіна, Г. Моральна й політична оцінка історичного минулого в поемі „Великий льох” Тараса Шевченка / Г. Аношкіна // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 4. – С. 15–19.

Урок-дослідження, мета якого: ознайомити школярів з містерією „Великий льох” Тараса Шевченка.

91. Бевзенко, Н. І. Уроки дослідження творчості Тараса Шевченка : 9 кл. / Н. І. Бевзенко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2011. – № 16/18. – С. 30–40.

У подано конспекти уроків з вивчення „Заповіту” Т. Г. Шевченка та поеми „Гайдамаки”.

92. Бойко, В. Історія України в містерії „Великий льох” Т. Шевченка / В. Бойко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2011. – № 2. – С. 24–26.

Конспект уроку для 9 класу.

93. Бондаренко, Н. Художня інтерпретація проблеми української еліти в поемі Тараса Шевченка „І мертвим, і живим...” / Н. Бондаренко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 4. – С. 17–20.

Урок-дослідження, мета якого: дослідити на матеріалі поеми „І мертвим, і живим...” художнє трактування Т. Г. Шевченком проблеми української еліти.

94. Братко, В. Культурологічний аспект вивчення ліричних творів Тараса Шевченка : 5 кл. / В. Братко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 6. – С. 8–11. – Бібліогр.: 17 назв.

95. Буняк, Н. Скарби „Великого льоху” : урок-ключовий момент за поемою Тараса Шевченка, 9 кл. / Н. Буняк // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 3. – С. 25–28.

96. Гараздюк, О. Тема жіночої долі у творчості Т. Шевченка. Поема „Наймичка” : урок у 9 кл. / О. Гараздюк // Дивослово. Укр. мова й л-ра в навч. закл. – 2012. – № 3. – С. 20–22. – Бібліогр.: 11 назв.

Урок вивчення нового матеріалу.

97. Дига, Н. Місце творів Т. Шевченка у сучасній програмі та особливості їх прочитання / Надія Дига // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2011. – № 2. – С. 2–4. – Бібліогр.: 6 назв.

У статті подаються методичні рекомендації щодо прочитання літературних творів Т. Шевченка учнями основної школи та зразок шкільного твору за поетичною творчістю Кобзаря.

98. Каращук, К. І. Світова велич Тараса Шевченка : 9 кл. / К. І. Каращук // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2013. – № 6. – С. 2–4.

Конспект уроку, мета якого розкрити внесок Т. Г. Шевченка в скарбницю української поезії, у розвиток української літературної мови та світовий мистецький поступ.

99. Ковалинська, І. Шевченко і сучасність: минуле для прийдешнього / І. Ковалинська // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2013. – № 3. – С. 40–46.

Подано цикл уроків з української літератури за творчістю Тараса Шевченка на теми: „Гайдамаки – злочинці чи месники: крапки зіткнення” (за поемою „Гайдамаки”), „У житті завжди є місце подвигу. Самопожертва в ім'я народу” (за поемою „Єретик”), „Кавказька проблема. Вчора, сьогодні, завтра” (за поемою „Кавказ”).

100. Конончук, Н. Вивчаємо баладу Т. Шевченка „Тополя” / Н. Конончук // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 2. – С. 10–13.

Методична розробка уроку з української літератури для 7 класу.

101. Кравченко, І. М. Інноваційні технології під час вивчення творчості Тараса Григоровича Шевченка. 9 клас / І. М. Кравченко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2012. – № 5. – С. 2–10. – Бібліогр. в кінці ст.

Розробка уроку-конкурсу на краще читання творів інтимної лірики Т. Г Шевченка.

102. Крегель, Л. Я. Педагогічні погляди Шевченка [Електронний ресурс] / Крегель Л. Я. // Острів знань. – Електрон. текст. дані. – К., 2012. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-4AC4549CC8325/list-a3bb513f26>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17.07.13.

Розробка уроку на тему „Педагогічні погляди Шевченка. Виховне спрямування творів поета”.

103. Кривоніщенко, Н. М. „Лічу в неволі дні і ночі...”. (Поезія Т. Шевченка періоду заслання) : 9 кл. / Н. М. Кривоніщенко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2013. – № 6. – С. 5–10.

104. Крилевець, М. Народна символіка й міфологічні метаморфози в баладі Т. Г. Шевченка „Тополя” : урок укр. л-ри, 7 кл. / М. Крилевець // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 3. – С. 40–41.

105. Кузьменко, О. О. Тарас Шевченко. Балада „Тополя” / О. О. Кузьменко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2012. – № 5. – С. 13–16.

Розробка інтегрованого уроку вивчення нового матеріалу з української літератури та природознавства.

106. Кушнір Л. М. Біблійні мотиви і пророцтво майбутнього у творчості Т. Шевченка [Електронний ресурс] / Л. М. Кушнір // Острів знань. – Електрон. текст. дані. – К., 2013. – Режим доступу : <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-17D8B2B2042EE>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.11.13.

Розробка уроку з української літератури для 9 класу.

107. Лоза, Н. В. Тарас Шевченко „Тополя”. Романтична ідея незнищенності кохання й вірності : 7 кл. / Н. В. Лоза // Вивчаємо укр мову та л-ру. – 2013. – № 6. – С. 10–13.

108. Маншина, А. Тарас Шевченко і Поділля : усний журн. / А. Маншина // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 6. – С. 12–13.

109. Мостова, Н. Вивчення балади „Тополя” Тараса Шевченка : урок укр. л-ри, 7 кл. / Н. Мостова // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 3. – С. 37–39.

110. Назаренко, С. П. Романтична домінанта в поезіях Т. Шевченка й Дж. Байрона : урок-салон у 9 кл. / С. П. Назаренко // Вивчаємо укр. мову та л-ру : – 2012. – № 5. – С. 33–38.

111. Нікітченко, Л. Картини довколишнього світу в поезії Т. Г. Шевченка „Садок вишневий коло хати...” / Л. Нікітченко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 2. – С. 8–10.

Розробка комбінованого уроку української літератури з вивчення творчості Т. Г. Шевченка.

112. Олійник, О. Любові пам’ять незабутня : урок розвитку мовлення з укр. л-ри, 9 кл. / О. Олійник // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 3. – С. 29–36.

У статті подано розробку уроку на тему „Жінки в долі Тараса Шевченка”.

113. Пазенко, Л. П. Твір-опис зовнішності людини за картиною Т. Г. Шевченка „Автопортрет. 1840 р.” : урок розвитку зв’язного мовлення в 7 кл. / Л. П. Пазенко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2011. – № 6. – С. 16–20.

114. Поправко, А. М. Життєпис Тараса Шевченка : урок за методом проєктів, 9-й кл. / А. М. Поправко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2013. – № 6. – С. 18–21.

115. Савчук, В. Традиційні та нові акценти у вивченні життя і творчості Тараса Шевченка у школі / В. Савчук // Дивослово. Укр. мова й л-ра в навч. закл. – 2012. – № 3. – С. 38–40.

116. Сандуляк, В. С. Мовний світ поеми „Катерина” Тараса Шевченка : (матеріали до уроку) / В. С. Сандуляк // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2012. – № 5. – С. 29–32.

117. Самойленко, В. В. „...І поет, і живописець...” : урок у музеї Тараса Шевченка // В. В. Самойленко // Метод. діалоги. – 2013. – № 4/5. – С. 15–19.

118. Семчук, Д. Дієслово як частина мови : на матеріалі рослинної символіки „Кобзаря” Тараса Шевченка : урок укр. мови, 7 кл. / Д. Семчук // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 6. – С. 28–34. – Бібліогр.: 6 назв.

119. Середюк, Г. Людина і смисл її життя : за поезією Тараса Шевченка „Минають дні, минають ночі...” : укр. л-ра, 8 кл. / Г. Середюк // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2013. – № 3. – С. 35–39. – Бібліогр.: 5 назв.

120. Слюсарєва, О. В. Тарас Шевченко. „Наймичка”. 9 клас / О. В. Слюсарєва // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2011. – № 12. – С. 21–23.

Розробка уроку на тему „Т. Г. Шевченко. Поема „Наймичка”. Образ знедоленої жінки, розкриття її трагічної долі. Гуманістичний пафос твору, близькість його до народної творчості”.

121. Сторожук, Л. Тарас Шевченко і Одеса : урок-дослідження з елементами мультимедійних презентації та театралізації / Л. Сторожук // Дивослово. Укр. мова й л-ра в навч. закл. – 2012. – № 3. – С. 33–37. – Бібліогр.: 11 назв.

122. Тарас Шевченко-художник // Шкіл. б-ка плюс. – 2013. – Лют. (№ 3/4). – С. 29–31.

Сценарій уроку.

123. Ткач, А. „Український Рембрандт” : матеріали до вивч. худож. спадщини Тараса Шевченка / А. Ткач // Дивослово. Укр. мова й л-ра в навч. закл. – 2011. – № 3. – С. 17–24.

124. Усипенко, Т. В. Т. Г. Шевченко. Історична поема „Тарасова ніч” / Т. В. Усипенко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2011. – № 6. – С. 20–21.

План-конспект уроку.

125. Чабан, С. Тема жіночої долі у творчості Тараса Шевченка / С. Чабан // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 2. – С. 14.

Методична розробка уроку української літератури з вивчення творчості Т. Г. Шевченка.

126. Чух, Г. „Заповіт” Тараса Шевченка – палкий заклик до нащадків : укр. л-ра, 7 кл. / Г. Чух // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2013. – № 3. – С. 32–34.

127. Шаповалова, В. Міні-кейс : уроки за творчістю Т. Г. Шевченка / В. Шаповалова // Відкритий урок. – 2011. – № 9. – С. 54–61.

Розробка уроку-проекту з мультимедійними слайдами на тему „Катерина Тараса Григоровича Шевченка”.

128. Шевченко, З. Художній світ Т. Шевченка : (матеріали до вивч. біографії) / З. Шевченко // Укр. мова і л-ра в шк. – 2011. – № 1. – С. 28–30.

129. Юлевич, В. М. Доля чи присуд? : проблемно-пошуковий аналіз образу Катерини в поемі Т. Шевченка / В. М. Юлевич // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2013. – № 8. – С. 21–24.

Сценарії позакласних заходів

130. Александрова, В. Дорости до Шевченка : сцен. літ.-муз. свята, присвяч. річниці від дня народж. Тараса Шевченка / В. Александрова // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 3. – С. 66–69.

131. Буняк, Н. Тарас Шевченко : доля, муза, слава / Н. Буняк // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. : – 2012. – № 3. – С. 70–74.

Літературно-музична композиція, присвячена Шевченківським дням.

132. Дига, Н. Вивчення творів Т. Шевченка фантастичного спрямування на факультативних заняттях у 10–11 класах: діалогічний аспект / Н. Дига, І. Юхименко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2011. – № 3. – С. 32–35. – Бібліогр.: 9 назв.

У статті запропоновано факультативне заняття для старшої школи, на якому вивчаються ранні балади Т. Шевченка. Розглядається фантастичне спрямування ранніх балад та методика їх дослідження.

133. „Іду з дитинства до Тараса” [Електронний ресурс] / підгот. О. П. Погоріла // Калина : [сайт метод. об'єднання учителів-філологів Осипенківської загальноосвіт. шк. I–III ступенів Бердян. р-ну Запоріз. обл. – Електрон. текст. дані. – 2013. – Режим доступу: http://chervona-kalina.ucoz.com/index/scenarij_quot_idu_z_ditinstva_do_tarasa_6_klas/0-157. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.11.13.

Сценарій для 6 класу.

134. Костюченко, В. Музи генія. Інтимна лірика Тараса Шевченка : літ.-муз. композиція / В. Костюченко // Дивослово. Укр. мова й л-ра в навч. закл. – 2012. – № 3. – С. 29–32. – Бібліогр.: 9 назв.

135. Лоза, Н. В. Тарас Шевченко й Чернігівщина : літ.-мистец. захід / Н. В. Лоза // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2013. – № 6. – С. 32–37.

136. Мазур, І. Шевченко в англомовному світі / І. Мазур // Відкрит. урок. – 2012. – № 2. – С. 66–69.

Сценарій позакласного заходу для учнів 8–11-х класів.

- 137. Машталер, Г.** Шевченко поміж нас : сцен. перформанса / Г. Машталер, В. Півторак, О. Півторак // *Метод. діалоги.* – 2013. – № 4/5. – С. 15–19.
- 138. Мелай, О. М.** Одеська поетична Шевченкіана : (позаклас. бібл. захід) / О. М. Мелай // *Наша шк.* – 2012. – № 1. – С. 49–54.
- 139. Мітюхіна, Н. В.** Шевченко в моєму серці : театр.-муз. композиція / Н. В. Мітюхіна // *Вивчаємо укр. мову та л-ру.* – 2011. – № 6. – С. 25–27.
- 140. Парфенюк, О.** Шевченка світ – сплетіння ліній : сцен. свята / О. Парфенюк, І. Якобчук // *Укр. л-ра в загальноосвіт. шк.* – 2013. – № 2. – С. 15–18.
- 141. Рубльова, В. І.** Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття... : 9 кл. / В. І. Рубльова // *Вихов. робота в шк.* – 2013. – № 3. – С. 46–49.
- Розробка позакласного заходу, присвяченого творчості Т. Г. Шевченка.*
- 142. Свято великого Кобзаря :** Шевченків. тиждень в шкiл. б-ці / [авт.-уклад. Кириченко О. М. ; рецензент Сiмончук Т. Ю.] // *Шкiл. б-ка плюс.* – 2012. – Лют. (№ 4). – С. 1–31.
- 143. Смольська, О.** Не проспiть Україну мою! : сцен. лiт.-муз. композицiї / О. Смольська, І. Сьома // *Укр. мова i л-ра в шк.* – 2011. – № 7. – С. 59–62.
- Сценарiй, присвячений Т. Г. Шевченку.*
- 144. Сорокіна, Л.** „В степу безкраїм за Уралом” : сцен. лiт. вiтальнi / Лариса Сорокіна // *Укр. л-ра в загальноосвіт. шк.* – 2013. – № 7/8. – С. 44–48.
- 145. Стасевська, Г. Й.** Шануй Шевченка, Україно, як мати рiдного сина : вечорницi, 9 кл. / Г. Й. Стасевська // *Вивчаємо укр. мову та л-ру.* – 2013. – № 6. – С. 22–26.
- 146. Столяренко, Т.** Життя як легенда : лiт.-муз. композицiя, присвяч. Тарасовi Шевченку (для учнiв 5–7 кл.) / Т. Столяренко // *Укр. мова й л-ра в сучас. шк.* – 2013. – № 3. – С. 64–65.
- 147. Сценарій до святкування річниці Т. Г. Шевченка „Великий син великого народу”** [Електронний ресурс] // *Маковицький НВК.* – Електрон. текст. дані. – 2011. – Режим доступу: <http://www.mavkovychi.org.ua/?p=1929> – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.11.13.
- 148. Тур, С.** Тарас Шевченко – геніальний художник : лiт.-мистец. конф. / С. Тур // *Укр. л-ра в загальноосвіт. шк.* – 2013. – № 3. – С. 26–29.

149. Тхір, Л. Тарас Шевченко – художник [Електронний ресурс] : сцен. вистави / Любомира Тхір // Рідна мова : [освітньо-суспільний журнал – спільний проект Українського вчительського товариства у Польщі та Об'єднання українців у Польщі]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa/strony_ukr02/metodyka/m53.htm. – Назва з екрана. – Дата звернення: 4.12.13.

150. Тхоржевська, Н. Д. Просвітительська діяльність, гуманізм та педагогічні ідеї Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] : позаклас. захід для 8–9 кл. / Н. Д. Тхоржевська // Освіта.ua. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lesson_summari/outschool/13617/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17.07.13.

151. Фецагчин, А. С. Ми – нащадки Кобзаря : (вихов. захід до Дня народж. Т. Г. Шевченка, 7–9 кл.) / А. С. Фецагчин // Вихов. робота в шк. – 2013. – № 2. – С. 24–28.

152. Хмельницька, Н. Творчий і життєвий шлях Тараса Шевченка : метод. розробка вихов. заходу з укр. мови та л-ри / Н. Хмельницька // Профтехосвіта. – 2012. – № 4. – С. 27–32.

Методична розробка виховного заходу для учнів ліцею на тему „І говорило полотно про муки, про його будні і про його свята” (у поєднанні з конкурсом виразного читання).

153. Тарас Шевченко. Заповіт [Електронний ресурс] : худож. фільм про життя та творчість Тараса Шевченка // Методичний центр. – Електрон. текст. дані. – 2013. – Режим доступу: http://galosvita.ucoz.ru/index/do_200_richchja_t_shevchenka/0-53. – Назва з екрана. – Дата звернення: 30.12.13.

154. Шеденко, Н. В. Ми тебе не забули, Тарасе! : літ. композиція / Н. В. Шеденко // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2011. – № 6. – С. 28–31.

155. Шинкарьова, І. В. Життя і творчість Т. Шевченка : мовно-літ. конкурс, 10–11 кл. / І. В. Шинкарьова // Вивчаємо укр. мову та л-ру. – 2012. – № 6. – С. 26–30.

156. Шульга, Т. М. У вінок слави Кобзареві : розробка вихов. заходу для учнів серед. шкіл. віку / Т. М. Шульга // Пед. вісн. – Черкаси, 2013. – № 1/2. – С. 41–43.

157. Яковенко, Т. Богуславські дороги Тараса Шевченка : літ.-краєзнав. розвідка / Т. Яковенко // Укр. мова й л-ра в сучас. шк. – 2012. – № 3. – С. 55–62. – Бібліогр.: 18 назв.

V. БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСІБНИКИ, ПРИСВЯЧЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКУ

158. Т. Г. Шевченко : бібліогр. покажч. (1917–1963) / Кн. палата УРСР ; уклад. М. І. Багрич. – Х. : РВВ Кн. палати України, 1964. – 154 с.

159. Т. Г. Шевченко : бібліогр. покажч. : 1965–1988 / АН УРСР, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського ; [уклад.: Л. В. Беляєва, Н. М. Мислович]. – К. : [б. в.], 1989. – 401 с.

160. Тарас Шевченко : бібліогр. покажч. : 1989–2003 / [уклад. Г. І. Гамалій ; наук. ред. Р. С. Жданова] ; Нац. парлам. б-ка України. – К. : [б. в.], 2004. – 240 с.

161. Т. Г. Шевченко : (бібліогр. матеріали на допомогу вивченню життя і творчості) / М-во культури УРСР, Держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [склали: І. С. Гончарова, Е. М. Шапіро, Т. Г. Шерстюк]. – Х. : Вид-во Кн. палати УРСР, 1955. – 59 с.

162. Тарас Григорович Шевченко : бібліогр. бібліогр. : 1840–1960 / АН УРСР, Держ. публ. б-ка АН УРСР ; [упоряд. та підгот. до друку: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб]. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 75 с.

163. Т. Г. Шевченко : бібліогр. л-ри про життя і творчість : 1839–1959 / АН УРСР, Держ. публ. б-ка. – К. : Вид-во АН УРСР, 1963.

Т. 1. 1839–1916 / склали: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб, О. Д. Кізлик [та ін.]. – 423 с.

Т. 2. 1917–1959 / склали: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб, М. В. Булавицька [та ін.]. – 603 с.

164. Тарас Шевченко (1989–2004) : матеріали до бібліогр. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Нац. парлам. б-ка України ; [уклад. Г. І. Гамалій ; наук. ред. В. О. Кононенко]. – К. : [б. в.], 2005. – 300 с.

165. Тарас Григорович Шевченко : метод.-бібліогр. матеріали для масових б-к / М-во культури УРСР, Держ. республік. б-ка УРСР ім. КПРС ; [склали: О. Колесникова, З. Єфимович]. – К. : Держ. вид-во політ. л-ри УРСР, 1961. – 83 с.

Упорядники: *Самчук Л. І.*, зав. відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності,

Кривоносова О. В., науковий співробітник відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності

Бібліографічний редактор *Самчук Л. І.*, зав. відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності